

Вікторія Бондар,

кандидатка соціологічних наук,
доцентка, доцентка кафедри соціології,
Національний університет «Кієво-Могилянська академія»
viktoria.bondar@ukma.edu.ua
<https://orcid.org/0009-0006-2561-609X>

Людмила Зубрицька,

кандидатка політичних наук, деканка факультету соціальних
наук та соціальних технологій,
Національний університет «Кієво-Могилянська академія»
zubrytska@ukma.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-8148-4734>

Надія Суровцева,

бакалавриня кафедри соціології,
Національний університет «Кієво-Могилянська академія»
nadiia.surovtseva@ukma.edu.ua
<https://orcid.org/0009-0007-7163-6427>

РОЛЬ КАПЕЛАНІВ В АДАПТАЦІЇ ЦИВІЛЬНИХ ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Розглядаючи адаптацію цивільних, які пішли добровільно або були мобілізованими до військової служби під час повномасштабного вторгнення росії в Україну, слід зазначити, що значна частина з них не мала попередньої військової підготовки. Тому вони стикаються з проблемами тривожності, страху, непевності та втрати контролю (Данилюк, 2023). Тож важливим завданням стає формування у них бойової мотивації, розвиток навичок самоконтролю та стресостійкості, що передбачає їх інтеграцію у військові колективи. Ще зовсім недавно цивільні, а зараз військові мають значні відмінності у віці, професійному досвіді та соціальному статусі, що

ускладнює процес згуртування. Тож соціальна підтримка від командування та побратимів стає визначальним фактором успіху цього процесу (Шемчук та ін., 2023). Також важливим є розуміння і прийняття військової субкультури: норм дисципліни, ієрархії та специфічних цінностей армії. І в цьому значну роль відіграють не тільки офіцери та неформальні лідери серед особового складу, а також «захисники людської душі» — капелани, які забезпечують духовну підтримку, зменшують прояви тривожності та допомагають військовим інтегрувати досвід бойових дій у власну життєву історію (Grimell, 2025).

У сучасних збройних силах України капелани виконують багато функцій, які часто виходять за межі традиційного пастирського служіння. Щоб встановити, яку роль відіграють капелани в адаптації цивільних до військової служби в сучасних складних умовах, навесні 2025 року (з 2 по 19 квітня) було проведено дослідження, яке спиралося на якісний підхід з використанням напівструктурованих глибинних інтерв'ю. До дослідження було залучено 14 капеланів ЗСУ, для відбору яких було застосовано комбіновану вибірку: вибірка «снігової кулі» поєднувалась із вибіркою максимальної варіації за критеріями релігійної приналежності (православ'я, католицизм, протестантизм), віку та досвіду капеланства. Транскрибування інтерв'ю здійснювалося за допомогою програмного забезпечення Good Tape, а аналіз даних відбувався шляхом теоретико-індукованого кодування у програмі Atlas.Ti.

Результати дослідження демонструють, що капелани є важливим фактором адаптації мобілізованих військовослужбовців, забезпечуючи їх духовну, психологічну та соціальну підтримку.

Духовна підтримка. Капелани допомагають військовослужбовцям знайти сенс у складних обставинах війни, відповісти на питання про справедливість, страждання, смерть. «Капелан є тим, хто залишається поруч у момент, коли всі інші ресурси вичерпано» (Grimell, 2025).

Учасники дослідження в першу чергу наголошували на задоволенні релігійних потреб військових. Підкреслювали важливість релігійної просвіти, спільної молитви, зокрема, молитви за полеглими, пошуку відповіді на екзистенційні питання. Це сприяє підвищенню мотивації та впевненості військовослужбовців, їх адаптації до нових ролей і реалій військової служби через ствердність у вірі.

Психологічна допомога. Хоча капелани не є професійними психологами, вони часто фактично виконують функції «першої психологічної допомоги» для військових у кризових ситуаціях: вислуховують, знімають гострий стрес, мотивують звертатися до фахівців (Makovskiy, 2023).

Капелани неодноразово згадували, що слухати військовослужбовців, надавати їм можливість виговоритись і бути поруч з ними — це те, що об'єднує ролі капеланів і військових психологів. Іноді їм доводиться ставати медіаторами між військовими та їхніми дружинами чи родинами, що є типовою функцією психологів.

Соціальна інтеграція. Капелани сприяють згуртуванню підрозділів, виступають посередниками у конфліктах, організовують спільні обряди та ритуали, що сприяє формуванню довіри та відчуття єдності (Grimell, 2024).

Учасники дослідження згадували і про волонтерську діяльність капеланів: як власну, так і по залученню інших до волонтерства. Наголошували на тому, що їх допомога часто буває не тільки духовна, але й матеріальна, бо військові, довіряючи їм, звертаються до них і тоді, коли мають необхідність у швидкому вирішенні матеріально-технічних потреб.

Моральне лідерство. У кризових ситуаціях військові часто звертаються до капеланів як до моральних авторитетів. Це посилює їхню роль у формуванні стійкості колективу (Ломачинська, 2022).

Подальші дослідження можуть бути пов'язані з вивченням механізмів капеланської допомоги та створенням інтегрованих систем підтримки військових і духовних наставників.

Список використаних джерел

- Данилюк, В. В. (2023). Психологічні особливості адаптації мобілізованих до виконання службових обов'язків у інженерних військах ЗСУ (Кваліфікаційна робота магістра, Хмельницький національний університет). <https://elar.khmnu.edu.ua/handle/123456789/15043>.
- Ломачинська, І. (2022). Феномен військового капеланства в духовно-світоглядній парадигмі сучасної України. *Схід*, 3 (4), 36–42. [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3\(4\).270045](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3(4).270045).
- Шемчук, О., Васюкова, Н., Дзеружинська, Н., & Шемчук, В. (2023). Актуальні питання ментального здоров'я військовослужбовців сектору безпеки і оборони України. *Психосоматична медицина та загальна практика*, 8 (4). <https://doi.org/10.26766/pmgrp.v8i4.469>.
- Grimell, J. (2024). Ukrainian military chaplaincy in war: Lessons from Ukraine. *Health and Social Care Chaplaincy*, 12 (2), 133–164. <https://journal.equinoxpub.com/HSCC/article/view/31917>.
- Grimell, J. (2025). Understanding Ukrainian military chaplains as defenders of the human soul. *Frontiers in Sociology*. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11936900/>.
- Мakovskiy, A. (2023). Operational analysis: Military chaplains' provision of psychological assistance to soldiers in Ukraine. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 43(6), 105–118. <https://digitalcommons.georgefox.edu/ree/vol43/iss6/7/>.